

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Factsheet 2011-6

Recidive TBS 1974-2008

Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive
van ex-terbeschikkinggestelden

Auteurs: I.M. Bregman, B.S.J. Wartna

December 2011

Inleiding

Het WODC verricht periodiek onderzoek naar de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen. Dit gebeurt in het kader van de Recidivemonitor. Verschillende onderzoeksgroepen worden gevolgd: volwassen daders met een strafzaak, jeugdige daders met een strafzaak, ex-gedetineerden, ex-pupillen van justitiële jeugdinrichtingen en ex-terbeschikkinggestelden. In deze factsheet wordt in globale zin ingegaan op de recidive in de tbs-sector. Het gaat om personen van wie de maatregel tussen 1974 en 2008 door de rechter werd beëindigd. Het onderzoek is een vervolg op het rapport *Strafrechtelijke recidive van ex-terbeschikkinggestelden* uit 2006, opgesteld door Wartna, El Harbachi en Essers.

In deze factsheet zullen recidivecijfers worden getoond voor zeven opeenvolgende 'uitstroomcohorten' van terbeschikkinggestelden. Normaal gesproken wordt in het onderzoek van de tbs-sector gewerkt met groepen ex-terbeschikkinggestelden die in een aaneengesloten periode van vijf jaar werden ontslagen. Vorig jaar is echter een tussenverslag uitgebracht waarin het laatste cohort een periode van drie jaar besloeg: 2004, 2005 en 2006. Deze factsheet is te beschouwen als een update van dat verslag. Het laatste cohort bevat hier tevens de jaren 2007 en 2008 en is nu dus ook compleet. Het oudste cohort bestaat uit de personen van wie de onvoorwaardelijke tbs tussen 1974 en 1978 werd beëindigd.

Box 1 Recidivecriteria volgens de WODC-Recidivemonitor

Algemene recidive: een nieuw geldig* justitiecontact naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en ernst van de gepleegde delicten

Ernstige recidive: een nieuw geldig justitiecontact naar aanleiding van een misdrijf met een maximale strafdreiging van vier jaar of meer**

Zeer ernstige recidive: een nieuw geldig justitiecontact naar aanleiding van een misdrijf met een maximale strafdreiging van 8 jaar of meer

Tbs-waardige recidive: een nieuw geldig justitiecontact naar aanleiding van een misdrijf waarvoor een nieuwe tbs-maatregel kan worden opgelegd

* Zaken die niet eindigen in een vrijspraak, een technisch sepot of een andere technische beslissing.

** Delicten met een lagere strafdreiging maar waarvoor wel voorlopige hechtenis kan worden opgelegd, vallen ook in deze categorie.

Methode van onderzoek

De gegevens voor het onderzoek zijn afkomstig uit de Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD). Deze database is een gepseudonimiseerde versie van de wettelijke registratie voor afdoeningen van strafzaken. Het gebruik van de OBJD impliceert dat alleen de criminaliteit die onder aandacht komt van het Openbaar Ministerie (OM) in kaart wordt gebracht. Delicten die niet worden opgespoord of niet aan het OM worden doorgegeven, blijven buiten beschouwing. Een uitgebreide toelichting op de werkwijze van de Recidivemonitor (Wartna, Blom & Tollenaar, 2008) is te vinden in een brochure, verkrijgbaar via www.wodc.nl/recidivemonitor.

Tbs-waardige recidive

In het onderzoek van de Recidivemonitor gelden vaste criteria voor het meten van de recidive. Ze staan vermeld in box 1. 'Algemene', 'ernstige' en 'zeer ernstige' recidive worden standaard bij alle metingen van de Recidivemonitor berekend. Daar wordt in dit verslag de 'tbs-waardige' recidive aan toegevoegd. De tbs-maatregel is primair bedoeld om ernstige vormen van recidive te voorkomen. Daarom ligt het voor de hand te onderzoeken of ex-terbeschikkinggestelden zich na hun ontslag schuldig hebben gemaakt aan delicten waarvoor zij in principe opnieuw een tbs-maatregel hadden kunnen krijgen.

Bij het vaststellen van de tbs-waardige recidive wordt ingezoomd op de aard van de nieuw gepleegde delicten. Artikel 37a van het Wetboek van Strafrecht somt op in welke gevallen een rechter de tbs-maatregel kan opleggen. Daarin worden bijvoorbeeld ook Opiumwetdelicten genoemd. In de praktijk krijgt het overgrote deel van de terbeschikkinggestelden de maatregel echter naar aanleiding van het plegen van een ernstig gewelds- of zedendelict. Voor de

operationele definitie van tbs-waardige recidive is daarom aansluiting gezocht bij de lijst van delicten die wordt genoemd in het Besluit van 12 januari 2005, houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden (Staatsblad 18, 2005). Opiumwetdelicten komen op deze lijst niet voor, maar de misdrijven die wel worden genoemd komen goeddeels overeen met de delicten waarvoor – in combinatie met het element van ontoerekeningsvatbaarheid – een tbs-maatregel kan worden opgelegd. Alleen eenvoudige mishandeling (art. 300 lid 1 Sr) en twee artikelen uit de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren zijn niet meegenomen. Naar aanleiding van deze delicten kan wel DNA-materiaal worden afgenomen, maar zal geen tbs worden opgelegd omdat de strafbedreiging daarvoor te gering is. Bijlage 3 geeft een volledig overzicht van de delicten die in dit onderzoek werden meegeteld bij de berekening van de tbs-waardige recidive.

Ernstige recidive

In de berekening van de 'ernstige recidive', dit zijn nieuwe delicten met een maximale strafdreiging van 4 jaar of meer, heeft zich ten opzichte van de metingen voor de factsheet uit 2006 een wijziging voorgedaan. Door veranderingen in de brongegevens van de OBJD kan deze vorm van recidive nu nauwkeuriger worden vastgesteld. Sommige delicten, zoals handel in drugs, worden zwaarder bestraft indien er sprake is van 'opzet'. In het verleden was het niet mogelijk dit aspect te verdisconteren bij het indelen van het delict. Tegenwoordig kan dat wel en dat betekent dat de ernstige misdrijven beter kunnen worden herkend. De nieuwe, verbeterde definitie heeft geleid tot een kleine toename van de ernstige recidive. Dat geldt niet alleen voor het tbs-onderzoek, maar voor alle

dadergroepen die met de Recidivemonitor worden gevolgd. Bijlage 2 bevat een grafiek waarin voor een aantal cohorten van ex-terbeschikkinggestelden een vergelijking wordt gemaakt tussen de ernstige recidive volgens de oude en nieuwe definitie. Het grootste verschil bedraagt 3,3 procentpunten. Dit is bij een observatieperiode van twee jaar, dat wil zeggen, gerekend tot aan twee jaar na beëindiging van de maatregel.

Lange termijn-vergelijking

In het onderzoek voor de tbs-sector zijn gegevens beschikbaar vanaf 1974. Het stelt ons in staat de ontwikkeling in de recidive over een lange periode te volgen. Er gelden hierbij wel enkele beperkingen. Zo kan van de oudste twee cohorten, cohort 74-78 en cohort 79-83, alleen de algemene recidive worden berekend. Van de vroege strafzaken van de personen uit deze cohorten is het onderliggende wetsartikel niet altijd meer te achterhalen. Hierdoor is het voor deze onderzoeksgroepen niet goed mogelijk om de recidivezaken in te delen in de nieuwe ernst-categorieën. De consequentie is dat de ernstige, zeer ernstige en tbs-waardige recidive in deze factsheet pas vanaf cohort 1984-1988 zullen worden beschreven.

Bij de metingen van de Recidivemonitor wordt het tijdstip van de recidive normaal gesproken bepaald aan de hand van de pleegdatum van het delict. In het onderzoek van de tbs-sector gaan we echter uit van de inschrijfdatum van de recidivezaak, dit is de datum waarop de strafzaak met het nieuwe delict door het OM wordt geregistreerd. Voor de oudere cohorten is het niet mogelijk om de recidive te berekenen aan de hand van de pleegdatum. Bij veel strafzaken van voor 1997 is de pleegdatum namelijk niet beschikbaar. Omwille van de vergelijkbaarheid is ervoor gekozen om voor alle cohorten de recidive op basis van de inschrijfdatum te berekenen. In bijlage 2 geeft figuur 2 het verschil aan tussen beide berekeningswijzen. Voor de drie laatste cohorten is de ernstige recidive vastgesteld zowel op basis van de inschrijfdatum als op basis van de pleegdatum. De recidive berekend tot aan de inschrijfdatum is lager dan de recidive berekend tot pleegdatum. De uitkomsten van deze factsheet mogen daarom niet zonder meer vergeleken worden met de recidivecijfers in andere sectoren. Indien men de cijfers van ex-gedetineerden vergelijkt met die van de ex-terbeschikkinggestelden, moet de laatste met enkele procenten naar boven worden bijgesteld.

Resultaten

Aantallen en achtergronden

Tabel 1 geeft de onderzoeksantallen en enkele achtergrondkenmerken van de uitgestroomde terbeschikkinggestelden. De percentages in de tabel wijken licht af van de cijfers die eerder werden gepubliceerd in de factsheet *Strafrechtelijke recidive van ex-terbeschikkinggestelden (2006)*. Dit geldt vooral voor het eerste cohort. Het heeft te maken met verbeteringen van de onderliggende data. Het aantal ex-terbeschikkinggestelden in het laatste cohort is groter dan in de uitstroomperiode daarvoor. Lange tijd deden zich - per periode van vijf jaar - juist steeds minder beëindigingen van tbs-maatregelen voor, maar na de eeuwwisseling is er sprake van een toename. Het percentage vrouwelijke ex-terbeschikkinggestelden schommelde sinds de jaren '80 rond de 4 à 5 procent. In het laatste cohort is het aandeel vrouwen toegenomen tot 10 %. We zien ook dat de populatie van ex-terbeschikkinggestelden de laatste tien jaar gemiddeld gesproken wat ouder is geworden en dat het aandeel mensen geboren buiten Nederland aanvankelijk is toegenomen en in de laatste uitstroomperiode weer is gedaald. Dit laatste zal te maken hebben met het feit dat allochtonen van de tweede en derde generatie steeds vaker Nederland als geboorteland kennen.

Opvallend is voorts de toename in het aantal eerdere justitiecontacten. Voordat de personen uit het laatste cohort de tbs-maatregel kregen opgelegd, hadden zij gemiddeld al twaalf strafzaken achter de rug. Voor de ex-terbeschikkinggestelden uit de periode 74-78 was de strafrechtelijke voorgeschiedenis met nog geen zes eerdere contacten duidelijk minder omvangrijk.¹ De toename in het aantal eerdere strafzaken is belangrijk, want de omvang van het strafrechtelijk verleden is normaal gesproken een goede voorspeller van de kans op recidive. Dit geldt voor alle daders, jong en oud, maar ook voor tbs'ers. Op grond van de toename van het aantal eerdere justitiecontacten moet dus rekening worden gehouden met een stijging van de recidive onder ex-terbeschikkinggestelden.

Afgaand op de delicttypen in tabel 1, mag men inderdaad concluderen dat de tbs-maatregel in verreweg de meeste gevallen wordt opgelegd na een

¹ In de eerste twee cohorten komen relatief veel personen voor van wie gegevens over hun strafrechtelijk verleden ontbreken. Hoewel deze personen niet zijn meegeteld bij de berekening van het gemiddelde, kan niet worden uitgesloten dat het werkelijke aantal eerdere justitiecontacten in deze twee onderzoeksgroepen wordt onderschat.

zeden- of een geweldsdelict. De categorieën 'vermogen met geweld', 'geweld', 'zeden' en 'vernieling, lichte agressie en openbare orde' komen bij elkaar opgeteld over de gehele onderzoeksperiode het vaakst voor. De percentages in de tabel tellen op tot meer dan 100 procent, omdat er binnen een strafzaak meer dan één type delict kan voorkomen. In 3 op de 10 gevallen is er sprake van een combinatie. De meest voorkomende combinatie is geweld met openbare orde. Vermogensdelicten zonder geweld, Opium- en Verkeerswetdelicten en overige misdrijven komen tegenwoordig nauwelijks eigenstandig voor. De laatste drie cohorten tellen in totaal 1042 uitgangszaken. In slechts 26 gevallen (2,5%) was er geen sprake van een zeden- of een geweldsdelict.

Een aantal kenmerken uit de tabel heeft betrekking op het verloop van de maatregel. Het meest opvallende aspect is de sterke stijging van de gemiddelde duur van de tbs-maatregel. In het nieuwste cohort stroomde een tbs'er gemiddeld gesproken pas na bijna 9 jaar uit. Twintig jaar daarvoor, in het cohort 84-88, was dit nog 5,5 jaar. De toename van de duur van de behandeling is al langer een punt van zorg. Naar de achtergronden van dit probleem is recent gericht onderzoek gedaan (DJI, 2009; Nagtegaal, Van der Horst & Schönberger, 2010). De Kogel en Den Hartogh (2005) bestudeerden de contraire beëindigingen van de tbs-maatregel. In onze gegevens zien we dat het percentage contraire beëindigingen aanvankelijk steeg, maar na 1993 een dalende trend vertoont. Het aandeel beëindigingen van de maatregel vanuit een situatie van proefverlof schommelde door de jaren heen tussen 40 en 60%.

Tabel 1 Kenmerken van ex-terbeschikkinggestelden uitgestroomd in de periode 1974-2008

	74-78	79-83	84-88	89-93	94-98	99-03	04-08
Aantal uitgestroomde tbs'ers	496	392	371	311	275	356	411
% man	99,2	96,7	95,1	96,8	94,9	95,8	90,0
Gemiddelde leeftijd bij uitstroom	34,2	32,7	33,7	34,9	34,8	37,4	39,9
% geboren in Nederland	92,5	89,4	85,4	74,9	75,6	72,5	76,2
Gemiddelde leeftijd 1e justitiecontact	27,5	26,0	24,1	23,3	22,6	22,6	22,4
Gemiddeld aantal eerdere justitiecontacten	5,7	5,5	7,7	9,8	9,6	10,6	12,0
<i>Type delict van de uitgangszaak*</i>							
Vermogen zonder geweld	42,7	29,8	17,5	13,5	16,7	14,3	14,4
Vermogen met geweld	5,6	8,7	8,9	9,0	12,0	17,1	15,1
Geweld (excl. zeden & verm. met geweld)	22,2	36,2	41,5	46,9	48,0	53,1	57,7
Zeden	20,8	20,7	21,3	26,0	20,4	16,3	14,4
Vernieling, lichte agressie en openbare orde	10,1	10,7	15,1	14,5	19,3	19,9	26,0
Opiumwet	0,2	0,8	0,0	0,6	0,4	1,4	1,0
Verkeer	1,8	1,5	1,3	2,9	0,7	1,4	1,9
Overig	1,8	6,1	4,0	4,8	5,8	7,0	8,8
Gemiddelde duur maatregel in jaren	5,7	4,6	5,5	5,7	6,1	7,6	8,7
% beëindigingen vanuit proefverlof	63,9	59,2	50,1	44,4	52,4	41,3	47,7
% contraire beëindigingen	17,9	37,5	46,8	59,5	51,7	41,2	36,0

* Omdat binnen een zaak meer dan één type delict kan voorkomen, tellen de percentages op tot meer dan 100%.

Recidive twee jaar na ontslag

Figuur 1 geeft voor zeven opeenvolgende cohorten van ex-terbeschikkinggestelden de ontwikkeling te zien van de 2-jarige recidive, berekend aan de hand van de vier criteria opgesomd in box 1.² De uitkomsten hebben betrekking op de totale groep van wie de onvoorwaardelijke tbs-maatregel door de rechter werd beëindigd. Uitsplitsingen van de cijfers voor de kenmerken uit tabel 1, zijn te vinden in REPRIS, een database die via een zoekpaneel op de site van het WODC kan worden geraadpleegd.

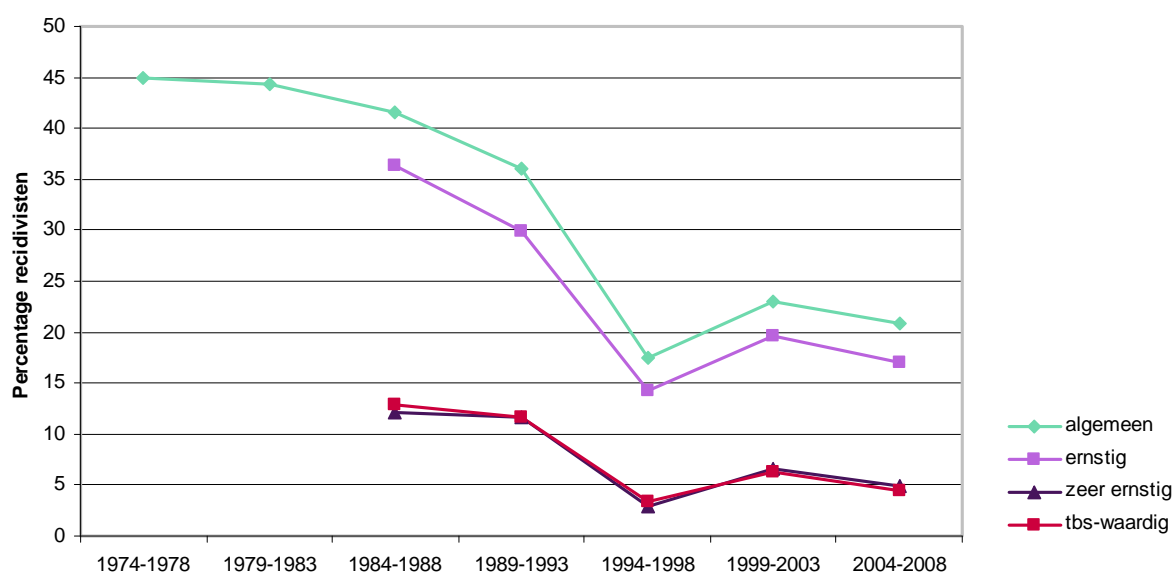
De vier verschillende vormen van recidive geven dezelfde ontwikkeling te zien. Aanvankelijk daalt de recidive in de tbs-sector vrij sterk. Na een duidelijke dip bij cohort 1994-1998 en een kleine toename bij cohort 1999-2003, daalt de 2-jarige recidive van ex-terbeschikkinggestelden in laatste cohort weer licht.

² In bijlage 1 zijn tabellen opgenomen met cijfers over andere observatieperiodes, en ook tabellen met de recidivefrequentie en -omvang. Deze factsheet geeft alleen *ruwe* recidivepercentages. In een vervolg zal worden nagegaan of de invloed die de ontwikkelingen in de gemeten achtergrondkenmerken op de uitkomsten van het onderzoek hebben gehad, kan worden gecorrigeerd. De netto-ontwikkeling van de recidive komt dan scherper in beeld.

Dit geldt dus voor alle typen recidive. Ondanks de stijging van het aantal ex-patiënten met een uitgebreid strafrechtelijk verleden laten de cijfers over de gehele linie een dalende trend zien. De prevalentie van 'ernstige' recidive, waarbij het gaat om delicten met een maximale strafdreiging van 4 jaar of meer, is sinds 1984 meer dan gehalveerd, van 36,4% binnen twee jaar naar 17,0% binnen twee jaar. De 2-jarige 'tbs-waardige' recidive, het plegen van een delict waarop in principe een nieuwe maatregel zou kunnen volgen, kent ook een zeer sterke daling. Zij nam in dezelfde periode af van 12,9% naar 4,4%. De tbs-waardige recidive valt in alle cohorten zo goed als samen met de 'zeer ernstige' recidive, zij verschillen slechts marginaal van elkaar. De tbs kan wel worden opgelegd voor delicten met een stafdreiging van minder dan 8 jaar, maar dat zijn delicten die, met de uitzondering van openlijke geweldpleging, in de praktijk weinig voorkomen.³

³ Het gaat dan om delicten als schaking of insubordinatie. Er zijn ook delicten met een strafmaximum van 8 jaar of meer die niet tbs-waardig zijn. Handel in drugs en het maken van vals geld zijn daar voorbeelden van.

Figuur 1 Prevalentie van 2-jarige recidive voor opeenvolgende uitstroomcohorten van ex-terbeschikkinggestelden; berekend aan de hand van verschillende criteria

Tbs-waardige recidive

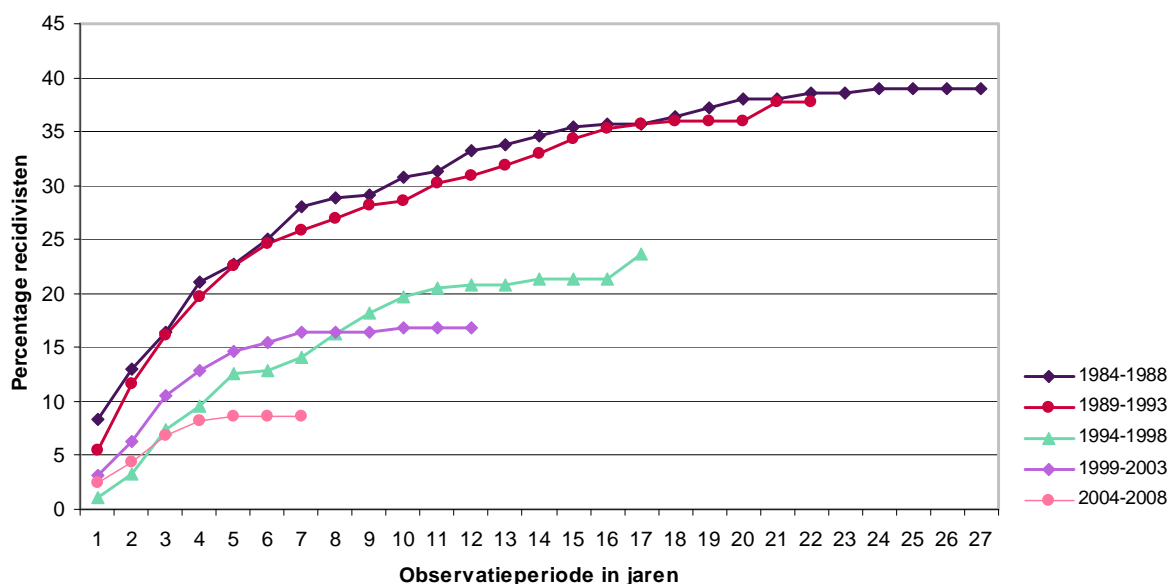
Figuur 2 geeft de ontwikkeling weer van de tbs-waardige recidive in vijf opeenvolgende cohorten van ex-terbeschikkinggestelden. We laten nu niet alleen de 2-jarige recidive zien, maar ook de terugval op langere termijn. De ex-terbeschikkinggestelden uit cohort 84-88 konden het langst worden gevolgd. Voor hen geldt een observatieperiode van minimaal 22,5 en maximaal 27,5 jaar. Van de personen in het laatste cohort zijn alleen kort na de beëindiging van de maatregel gegevens beschikbaar; ten minste over een periode van 2,5 jaar en ten hoogste over een periode van 7,5 jaar.⁴

⁴ De sluitingsdatum van de dataverzameling was 1 juli 2011. Binnen de Recidivemonitor wordt gebruik gemaakt van *survival analyse*, een techniek die rekening houdt met individuele verschillen in de lengte van de observatieperiode. In de laatste jaren van de observatieperiode van elk cohort is het resultaat minder stabiel, omdat niet iedereen even lang kon worden gevolgd. We zien dit ook terug in de grafiek. Aan de staart van de curve van cohort 94-98 wipt het recidivepercentage omhoog omdat één persoon 17 jaar na zijn ontslag alsnog recidiveerde. Volgend jaar zijn er in dit cohort meer personen die al 17 jaar vrij zijn. Als deze in het extra jaar recidivevrij blijven zal de plotselinge stijging in de staart van de curve zijn afgevlakt.

De figuur maakt nog eens duidelijk dat de tbs-waardige recidive de laatste 25 jaar sterk is gedaald. In het voorlaatste cohort, dat van de terbeschikkinggestelden die hun maatregel in de jaren tussen 1999 en 2003 beëindigd zagen, nam de recidive iets toe ten opzichte van de jaren daarvoor (1994-1998). Maar we zien nu ook dat dit slechts geldt voor de recidive op korte termijn. Afgaand op het verloop in de figuur begint het er op te lijken dat de lange termijn recidive, gemeten na 8 jaar of meer, verder daalt.

Dat de terugval in de tbs-sector tegenwoordig veel lager is dan in de jaren '80, begin jaren '90, was al bekend. Maar we zien nu ook dat de ontwikkeling van de terugval op langere termijn een gunstige ontwikkeling doormaakt. In de jaren '80 van de vorige eeuw kregen circa 4 op de 10 ex-terbeschikkinggestelden een nieuw 'tbs-waardig' delict op hun naam staan in de periode tot circa 25 jaar na hun ontslag. Voor de drie laatste cohorten beschikken we nog niet over cijfers over een periode van vergelijkbare lengte, maar de uitkomsten tot dusver maken het niet aannemelijk dat voor deze cohorten het landelijke percentage 'tbs-waardige' recidive na 25 jaar zal uitstijgen boven 20 tot 25 procent. Natuurlijk is dit slechts een voorzichtige prognose, het beeld kan zeker nog wijzigen. Maar op dit moment wijzen de cijfers in die richting.

Figuur 2 Prevalentie van tbs-waardige recidive in vijf opeenvolgende cohorten van ex-tbs'ers

Conclusie

Na de scherpe daling in de jaren '80 en '90 en de lichte toename rond de eeuwwisseling, lijkt de strafrechtelijke recidive onder ex-terbeschikking-gestelden de laatste jaren weer licht te zijn afgenomen.

- Het percentage ex-terbeschikkinggestelden dat binnen twee jaar na beëindiging van de maatregel opnieuw werd vervolgd voor een delict met een maximale strafdreiging van 4 jaar of meer (de zgn. 'ernstige' recidive) is in de laatste 25 jaar gedaald van 36,4% naar 17,0%.
- De 2-jarige 'tbs-waardige' recidive, die bestaat uit misdrijven die kunnen leiden tot een nieuwe maatregel, nam in dezelfde periode af van 12,9% naar 4,4%.
- Ook de recidive op langere termijn is in de achterliggende decennia aanzienlijk gereduceerd. Van de terbeschikkinggestelden die uitstroomden in jaren '80 en begin jaren '90 werd uiteindelijk, dat wil zeggen na 25 jaar, circa 40% opnieuw vervolgd naar aanleiding van het plegen van een 'tbs-waardig' delict. Afgaand op de gegevens die thans beschikbaar zijn, komt de lange termijn-recidive van de meer recente uitstroomcohorten op een veel lager niveau uit.

De vraag is hoe de uitkomsten van dit onderzoek moeten worden verklaard. Kan het zijn dat de behandeling van terbeschikkinggestelden de laatste jaren meer aanslaat en vaker succesvol is? Of is hier misschien sprake van een selectie-effect? De toegenomen verblijfsduur wijst op het laatste. In het laatste cohort is de gemiddelde verblijfsduur meer dan een jaar hoger dan in de vijf uitstroomjaren daarvoor (zie tabel 1). Het zou kunnen dat rechters

en behandelaars, in reactie op de druk die vanuit de samenleving en de politiek op het tbs-systeem wordt uitgeoefend, in de loop der jaren steeds voorzichtiger zijn geworden om 'uitbehandelde' terbeschikking-gestelden in vrijheid te stellen. Met andere woorden, alleen de patiënten met een relatief gunstige prognose werden in vrijheid gesteld, met als gevolg dat de recidivecijfers in de sector zijn gedaald. Een zekere verklaring is dit niet, maar ze kan op dit moment niet worden uitgesloten. Voor het achterhalen van de betekenis van de cijfers die in deze factsheet zijn gepresenteerd, zijn meer gegevens nodig. De Recidivemonitor geeft - in haar huidige vorm - in feite alleen uitstroominformatie. De effecten van de tbs *kunnen* in termen van recidivecijfers worden uitgedrukt, maar dan moeten de cijfers op zijn minst in verband worden gebracht met informatie over stoornissen van de patiënten en de behandeling die daarop is gevolgd. Een eerste stap in die richting is gezet. In samenwerking met het forensisch veld zullen de recidivecijfers van het WODC worden gekoppeld aan data die zijn verzameld bij de afname van risicotaxatie-instrumenten die inmiddels standaard worden ingezet bij het beoordelen van de vooruitzichten van patiënten. De koppeling met de informatie die aan de risicoscores ten grondslag ligt stelt ons in staat het vóórkomen van recidive met meer diepgang te bestuderen. Deze factsheet vertoont nog alleen de algemene cijfers, voor de gehele sector. In het vervolgonderzoek zullen verdere uitsplitsingen worden gemaakt en dan zal duidelijk worden wat het beeld is van de recidive in belangrijke subpopulaties van ex-terbeschikkinggestelden.

Literatuur

- Bregman, I.M., B.S.J. Wartna (2010). *Recidive TBS 1974-2006. Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van ex-terbeschikkinggestelden: een tussenverslag*. Den Haag: WODC. Factsheet 2010-4.
- DJI (januari 2009). *Toenemende verblijfsduur in de tbs. De ontwikkeling van de gemiddelde duur in de laatste 20 jaar*. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen.
- Kogel, C.H. de, V.E. den Hartogh (2005). *Contraire beëindiging van de TBS-maatregel. Aantal, aard en verband met recidive*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek & Beleid 236.
- Nagtegaal, M.H., Van der Horst, R.P. & Schönberger, H.J.M. (2010). *Inzicht in de verblijfsduur van tbs-gestelden, cijfers en mogelijke verklaringen*. Den Haag: WODC.
- Wartna, B.S.J., Blom, M., & Tollenaar, N. (2008). *De WODC-Recidivemonitor*. Den Haag: WODC.
- Wartna, B.S.J., Harbachi, S. el & Essers, A.A.M. (2006). *Strafrechtelijke recidive van ex-terbeschikkinggestelden. Welk percentage wordt na beëindiging van de maatregel opnieuw vervolgd voor een ernstig delict?*. Den Haag: WODC. Fact sheet 2006-8.

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.

Via deze site kan toegang worden verkregen tot REPRIS, een webapplicatie waarmee selecties kunnen worden gemaakt uit het cijfermateriaal van de Recidivemonitor. REPRIS bevat statistieken over de vaste groepen die worden gevolgd (jeugdige en volwassen daders met een strafzaak, ex-gedetineerden, ex-pupillen van justitiële inrichtingen en ex-terbeschikking-gestelden) en over dadergroepen waarvan de strafrechtelijke recidive incidenteel werd gemeten. Een uitdraai uit REPRIS gaat gepaard met een toelichting, maar het gebruik van de cijfers vindt plaats buiten verantwoordelijkheid van het WODC.

Bijlage 1 Recidivecijfers ex-terbeschikkinggestelden

Deze bijlage geeft ruwe, ongecorrigeerde cijfers. Een onbekend deel van de verschillen tussen de cohorten kan worden toegeschreven aan verschuivingen in de achtergronden van de terbeschikkinggestelden. Meer cijfers zijn te vinden in REPRIS, een zoekpaneel toegankelijk via www.wodc.nl/recidivemonitor.

De onderstaande recidivecijfers zijn vastgesteld aan de hand van de *inschrijfdatum* van het recidivedelict en niet, zoals binnen de Recidivemonitor gebruikelijk is, op basis van de pleegdatum van het recidivedelict. Hierdoor zijn de cijfers minder goed vergelijkbaar met de recidivecijfers van andere groepen justitiabelen die met de Recidivemonitor worden gevolgd. Zie bijlage 2 voor het verschil tussen recidivecijfers berekend op basis van inschrijfdatum en op basis van pleegdatum.

Tabel 1 Prevalentie van algemene recidive* van ex-terbeschikkinggestelden; naar cohort

	n	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1974-1978	496	32,1	45,0	53,2	57,3	61,1	64,3	66,1	67,5	67,9	69,0
1979-1983	392	33,7	44,4	52,3	59,2	62,0	65,3	68,4	69,6	71,4	72,4
1984-1988	371	30,7	41,5	48,2	54,4	57,4	59,8	62,0	63,4	64,2	66,6
1989-1993	311	19,9	36,0	41,2	46,7	49,9	52,2	54,8	56,1	56,5	57,8
1994-1998	275	9,9	17,5	25,3	29,3	33,8	36,4	39,0	42,4	45,0	46,1
1999-2003	356	11,9	23,0	29,8	33,6	37,4	38,6	42,1	43,1	44,2	45,9
2004-2008	411	13,0	20,9	27,1	32,5	34,9	36,6	39,6			

* Algemene recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. een misdrijf, niet afgedaan met vrijspraak of een technisch sepot.

Tabel 2 Prevalentie van ernstige recidive* van ex-terbeschikkinggestelden; naar cohort

	n	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	371	26,1	36,4	42,3	48,2	51,5	53,6	56,3	58,8	59,3	61,5
1989-1993	311	16,7	29,9	36,3	41,9	44,8	46,4	49,3	52,0	52,6	53,3
1994-1998	275	7,7	14,3	21,3	24,6	27,9	29,7	31,6	34,6	36,5	38,4
1999-2003	356	10,2	19,6	26,1	29,0	32,0	33,1	36,7	37,6	38,7	40,3
2004-2008	411	10,8	17,0	22,2	27,3	30,8	33,1	33,9			

* Ernstige recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. misdrijf met een wettelijke strafdreiging van 4 jaar of meer

Tabel 3 Prevalentie van zeer ernstige recidive* van ex-terbeschikkinggestelden; naar cohort

	n	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	371	8,4	12,1	15,9	19,9	21,6	24,0	27,0	27,5	28,3	30,0
1989-1993	311	4,8	11,6	15,8	19,4	22,3	23,0	24,9	25,6	26,6	26,9
1994-1998	275	0,7	2,9	5,9	7,7	9,9	10,3	12,2	13,7	15,2	16,7
1999-2003	356	2,8	6,5	10,5	12,3	13,2	14,0	14,6	14,6	15,0	15,4
2004-2008	411	2,9	4,9	6,7	8,2	8,6	8,6	8,6			

* Zeer ernstige recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. misdrijf met een wettelijke strafdreiging van 8 jaar of meer

Tabel 4 Prevalentie van tbs-waardige recidive* van ex-terbeschikkinggestelden; naar cohort

	n	Observatieperiode in jaren									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	371	8,4	12,9	16,4	21,0	22,6	25,1	28,1	28,9	29,2	30,8
1989-1993	311	5,5	11,6	16,1	19,7	22,6	24,6	25,9	26,9	28,2	28,5
1994-1998	275	1,1	3,3	7,4	9,6	12,5	12,9	14,0	16,3	18,2	19,7
1999-2003	356	3,1	6,2	10,5	12,9	14,6	15,5	16,4	16,4	16,4	16,8
2004-2008	411	2,5	4,4	6,8	8,2	8,6	8,6	8,6			

* Tbs-waardige recidive = nieuw justitiecontact n.a.v. misdrijf waarvoor een nieuwe tbs-maatregel kan worden opgelegd

Tabel 5 Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten van de recidivisten onder ex-terbeschikkinggestelden; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1974-1978	2,1	3,1	4,0	4,9	5,6	6,3	7,0	7,6	8,4	9,1
1979-1983	2,1	3,4	4,4	5,3	6,3	7,0	7,7	8,4	9,0	9,5
1984-1988	2,0	2,9	3,7	4,4	5,3	6,1	6,7	7,3	7,9	8,1
1989-1993	2,1	2,9	3,9	4,4	5,0	5,6	6,0	6,3	6,6	6,9
1994-1998	1,5	2,3	2,9	3,3	3,7	4,0	4,3	4,4	4,7	5,0
1999-2003	2,0	2,4	2,9	3,3	3,5	3,8	3,8	4,2	4,3	
2004-2008	1,8	2,6	2,8	2,9						

Tabel 6 Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten n.a.v. ernstige misdrijven van de personen met ernstige recidive onder ex-terbeschikkinggestelden; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	1,8	2,6	3,2	3,9	4,7	5,5	6,0	6,5	7,1	7,3
1989-1993	2,0	2,6	3,3	3,7	4,4	5,0	5,3	5,3	5,7	5,9
1994-1998	1,6	2,3	2,8	3,2	3,7	4,0	4,3	4,4	4,6	4,8
1999-2003	1,9	2,4	2,7	3,0	3,2	3,5	3,5	3,8	3,8	
2004-2008	1,8	2,5	2,7	2,8						

Tabel 7 Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten n.a.v. zeer ernstige misdrijven van de personen met zeer ernstige recidive onder ex-terbeschikkinggestelden; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	1,1	1,3	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7	1,8	1,9
1989-1993	1,1	1,1	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7	1,8	1,8
1994-1998	1,0	1,1	1,3	1,2	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4
1999-2003	1,2	1,3	1,3	1,3	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	
2004-2008	1,1	1,5	1,6	1,5						

Tabel 8 Gemiddeld aantal nieuwe justitiecontacten n.a.v. tbs-waardige misdrijven van de personen met tbs-waardige recidive onder ex-terbeschikkinggestelden; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	1,1	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	1,8	2,0	2,0
1989-1993	1,0	1,1	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	1,8
1994-1998	1,0	1,1	1,3	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5
1999-2003	1,2	1,3	1,3	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	
2004-2008	1,1	1,4	1,4	1,4						

^a Bij de berekening van de frequentie en de omvang van de recidive is geen rekening gehouden met perioden van insluiting.

Tabel 9 Aantal nieuwe justitiecontacten per 100 ex-terbeschikkinggestelden; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1974-1978	67,5	139,5	210,7	278,2	339,9	402,2	460,3	513,1	572,6	629,6
1979-1983	70,4	152,3	232,1	312,8	391,1	458,4	524,7	586,2	639,3	688,3
1984-1988	59,7	118,9	178,4	241,6	303,2	364,6	411,6	459,5	505,1	537,3
1989-1993	42,4	104,8	160,1	203,5	250,8	293,9	328,9	349,8	373,6	395,5
1994-1998	15,3	40,7	72,7	98,5	126,2	146,5	169,1	186,9	209,8	227,6
1999-2003	23,0	55,6	85,1	108,4	127,2	142,4	158,7	177,2	184,0	
2004-2008	23,8	53,3	73,7	90,0						

Tabel 10 Aantal nieuwe justitiecontacten per 100 ex-terbeschikkinggestelden n.a.v. ernstige misdrijven; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	47,8	93,8	136,2	187,6	240,5	293,8	336,2	379,5	421,9	450,0
1989-1993	33,1	78,1	120,6	155,0	198,1	233,8	262,1	276,5	296,5	310,9
1994-1998	12,4	32,7	58,9	78,9	101,5	119,3	136,0	150,2	165,8	180,4
1999-2003	19,4	46,3	68,8	86,2	101,4	112,9	126,7	140,2	144,7	
2004-2008	19,7	42,6	57,9	71,0						

Tabel 11 Aantal nieuwe justitiecontacten per 100 ex-terbeschikkinggestelden n.a.v. zeer ernstige misdrijven; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	9,2	15,1	20,5	28,1	32,4	37,6	42,7	46,8	51,6	55,9
1989-1993	5,1	13,2	21,2	27,7	33,8	36,0	40,5	42,4	46,6	48,9
1994-1998	0,7	3,3	7,3	9,5	12,7	13,8	15,6	17,8	20,0	22,5
1999-2003	3,4	8,4	13,5	16,3	19,4	21,1	22,2	22,2	22,8	
2004-2008	3,2	7,3	10,2	11,7						

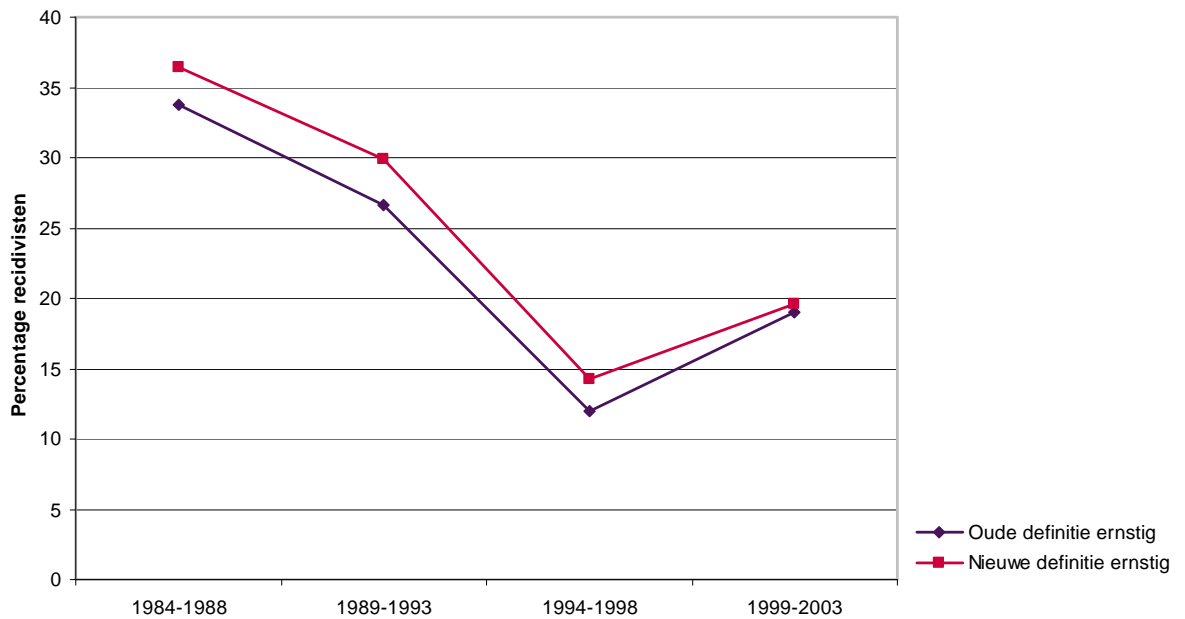
Tabel 12 Aantal nieuwe justitiecontacten per 100 ex-terbeschikkinggestelden n.a.v. tbs-waardige misdrijven; naar uitstroomcohort^a

	Observatieperiode in jaren									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1984-1988	9,2	16,2	22,2	31,1	36,5	42,2	47,8	52,7	57,6	61,4
1989-1993	5,5	13,2	22,5	29,6	35,0	38,6	43,7	46,0	49,8	51,8
1994-1998	1,1	3,6	9,1	11,6	16,0	16,7	19,3	22,5	26,2	29,1
1999-2003	3,7	8,1	13,8	17,4	20,8	22,8	24,2	24,4	24,7	
2004-2008	2,7	6,1	9,2	10,7						

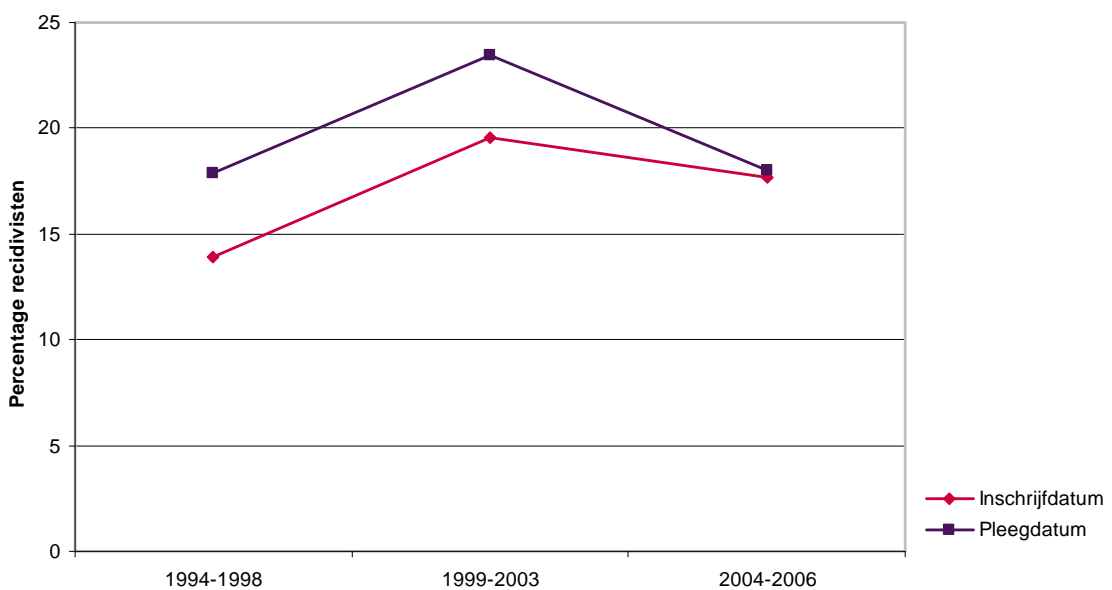
^a Bij de berekening van de frequentie en de omvang van de recidive is geen rekening gehouden met perioden van insluiting.

Bijlage 2 Figuren

Figuur 1 Prevalentie van 2-jarige ernstige recidive voor verschillende uitstroomcohorten van ex-terbeschikkinggestelden; volgens de oude en de nieuwe definitie van 'ernst'

Figuur 2 Prevalentie van 2-jarige ernstige recidive voor verschillende uitstroomcohorten van ex-terbeschikkinggestelden; berekend op basis van inschrijfdatum en op basis van pleegdatum

Bijlage 3 Lijst 'tbs-waardige' delicten

Wetboek van Strafrecht

Art. 92 Aanslag tegen de Koning
Art. 93 Aanslag tegen de Staat
Art. 94 Aanslag tegen regeringsvorm
Art. 95 Aanslag tegen regeringsraad
Art. 95a Geweld tegen ministerraad
Art. 108 Aanslag op Koninklijk Huis
Art. 109 Aanranding Koning
Art. 110 Aanranding Koninklijk Huis
Art. 115 Aanslag enz. op bevriend staatshoofd
Art. 116 Aanranding bevriend staatshoofd
Art. 117 Aanslag internationaal beschermd persoon
Art. 121 Geweld de kamers van de SG
Art. 123 Geweld provinciale besturen
Art. 124 Geweld gemeente besturen
Art. 141 Openlijke geweldpleging
Art. 157 Veroorzaking van brand enz.
Art. 179 Ambtsdwang
Art. 240b Jeugdigen gebruiken voor pornografie
Art. 242 Verkrachting
Art. 243 Gemeenschap met bewusteloze of geestelijk gestoorde
Art. 244 Gemeenschap persoon <12 jaar
Art. 245 Gemeenschap persoon tussen de 12 en 16 jaar
Art. 246 Aanranding eerbaarheid
Art. 247 Ontucht met bewusteloze, geestelijke gestoorde of kind
Art. 248a Uitlokken minderjarige ontucht
Art. 248b Ontucht met persoon tussen 16 en 18 jaar (prostitutie minderjarige)
Art. 249 Ontucht met misbruik gezag
Art. 250/1/1° Dwingen tot seksuele handelingen met een derde tegen betaling
Art. 252/2 Toediening enz. van bedwelmende drank
Art. 256 Te vondeling leggen
Art. 273f Mensenhandel
Art. 278 Mensenroof
Art. 279/2 Onttrekking minderjarige aan gezag over hem
Art. 281 Schaking
Art. 282 Vrijheidsberoving
Art. 282a Vrijheidsberoving terroristisch
Art. 285a Beïnvloeding verklaring
Art. 285b Belaging
Art. 287 Doodslag

Art. 288 Doodslag met strafverzwaring
Art. 289 Moord
Art. 290 Kinderdoodslag
Art. 291 Kindermoord
Art. 293 Levensberoving op verzoek
Art. 296 Afbreking zwangerschap
Art. 300 (niet lid 1) Mishandeling
Art. 301 Mishandeling voorbedachten rade
Art. 302 Zware mishandeling
Art. 303 Zware mishandeling met voorbedachten rade
Art. 307/2 Dood door schuld met roekeloosheid
Art. 312 Diefstal met geweld
Art. 317 Afpersing
Art. 385a Kaping openbaar vervoer
Art. 385b Geweld tegen inzittenden
Art. 385d Opzettelijke geweldpleging met gemeengevaarlijke stof
Art. 395 Insubordinatie
Art. 396 Mouterij

Wegenverkeerswet 1994

Art. 175 Dood/letsel door schuld in het verkeer met roekeloosheid of onder invloed

Wetboek van militair strafrecht

Art. 118 Insubordinatie
Art. 119 Mouterij
Art. 120 Insubordinatie in tijd van oorlog
Art. 122 Militaire oproer
Art. 142 Misbruik militaire macht in tijd van oorlog
Art. 143 Geweld tegen dode, zieke, gewonde één der strijdende partijen
Art. 159 Doden, beschadigen dieren in krijgsmacht

Wet oorlogsstrafrecht

Art. 5/2 en 8 Schending oorlogsstrafrecht

Wet internationale misdrijven

Art. 3 Genocide
Art. 4 Internationaal misdrijf tegen de menselijkheid (doden, verkrachting, marteling enz.)
Art. 5 t/m 8 Schending verdragen van Genève, schending oorlogswetten, foltering